

До 85-річчя від дня народження

БОГДАН ПАВЛОВИЧ МАЦЕЛЮХ

Богдан Павлович Мацелюх народився 2 жовтня 1932 р. у с. Цетуля Яворівського району на Львівщині. У 1948 р. закінчив із срібною медаллю СШ № 2 в Яворові і вступив на лікувальний факультет Львівського державного медичного інституту (тепер — Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького). У вересні 1949 р. був заарештований і засуджений військовим трибуналом як неповнолітній на 10 років ув'язнення у таборах суворого режиму Воркути, а в серпні 1954 р. — звільнений і реабілітований. У 1959 р. закінчив із відзнакою медичний інститут і працював інфекціоністом-терапевтом у Березнеговатській міжрайонній лікарні на Миколаївщині.

У 1960–1963 рр. Богдан Павлович навчався в аспірантурі при Інституті мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР (тепер НАН України), в якому від 1965 р. і донині очолює відділ генетики мікроорганізмів. У 1964 р. Б. П. Мацелюх захистив кандидатську, а в 1980 р. — докторську дисертації. Має вчене звання професора. У 1990 р. його обрано членом-кореспондентом АН УРСР за спеціальністю «молекулярна генетика».

Богдан Павлович разом із колективом науковців свого відділу успішно розробляє фундаментальні і прикладні проблеми генетики мікроорганізмів: індукований мутагенез в динаміці реплікації ДНК, репарацію пошкоджень ДНК, генетичну рекомбінацію при злитті протопластів та їх трансформацію за допомогою ДНК, вивчення плазмід і конструювання на їх основі векторних молекул, побудову генетичних карт стрептоміцетів, розкриття хімічної структури, молекулярного механізму дії і визначення повної послідовності пучка генів біосинтезу нового протипухлинного антибіотика ландоміцину E, секвенування геномів стрептоміцетів і пучка генів біосинтезу каротиноїдів, пошук і з'ясування хімічної структури нових транскрипційних регуляторів вторинного метаболізму, генетичну селекцію і впровадження у промисловість бактерій, стрептоміцетів і грибів — високоактивних продуцентів поліміксину B, хлортетрацикліну (біовіту), олеандоміцину, канаміцину і бета-каротину.

Б. П. Мацелюх побудував кілька генетичних карт і показав двосторонню реплікацію хромосоми стрептоміцетів, відкрив новий протипухлинний антибіотик ландоміцин E і молекулярний механізм його дії, новий регулятор біосинтезу антибіотиків і морфогенезу із родини дікетопіперазинів, розробив систему вектор-господар і клонував низку генів, селекціонував, впровадив у виробництво і продав у вигляді ліцензій закордонним фірмам високоактивні штами мікроорганізмів — продуценти поліміксину B і бета-каротину.

Богдану Павловичу притаманні пристрасна самовідданість улюбленій науці, широка ерудиція, відчуття нового, висока працездатність, самостійне ведення експериментів, прагнення підтримувати постійний зв'язок теоретичних досліджень із практичними потребами медицини і сільського господарства.

Б. П. Мацелюх опублікував понад 280 наукових праць, в тому числі три монографії: «Проблемы генетической трансформации» (1969), «Рекомбинация и репликация ДНК бактерий и стрептомицетов» (1979), «Генетические карты микроорганизмов» (1986). Він є співавтором «Словника термінів у мікробіології» (2006), 8-ми авторських свідоцтв СРСР і 3-ох патентів України.

За наукові досягнення у 1989 р. йому було присуджено премію ім. Д. К. Заболотного НАН України, в 1991 р. — Державну премію України в галузі науки і техніки, у 2003 р. присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України, а у 2016 р. його нагороджено Почесною Грамотою Верховної Ради України.

Крім цього, Б. П. Мацелюха нагороджено відзнакою НАН України «За наукові досягнення» (2012), Орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ст. УПЦ КП (2002), Знаком Ордена «Святий князь Володимир» III ст. МАРТІС «Золота Фортуна» (2012), Грамотою і ювілейною відзнакою «60 років УПА» Всеукраїнського братства ОУН-УПА ім. Т. Чупринки» (2002), медалями «В пам'ять 1500-леття Києва» (1982), «Ветеран труда» (1987) і срібною медаллю ВДНГ СРСР (1989).

Б. П. Мацелюх є членом двох спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій, редакційних колегій журналів «Біополімери і клітина» і «Мікробіологічного журналу», редакційної ради «Вісника Українського товариства генетиків і селекціонерів», президії Товариства мікробіологів України ім. С. М. Виноградського, членом Комісії НАН України з питань організації діяльності наукових об'єктів, що становлять національне надбання, Міжвідомчої комісії з

питань біологічної та генетичної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України.

Крім науки, у житті Богдана Павловича є ще одне творче «крило» — поезія. Разом із братом художником Ярославом він опублікував дві книжки поезій і живопису «Двокрилля» (2000) і «Україна іде» (2012), із братом та сестрою Ольгою — книжку «Безодня і вершини: поезія, спогади, живопис і вишиті рушники» (2016) і підготував до друку четверту книжку «Через терни до зірок» (спогади, науково-популярні статті, вибране листування і поезія). У 2017 р. Б. П. Мацелюха прийнято до лав Національної спілки письменників України. Твори вченого захоплюють читача щирістю і глибиною почуттів, гострим сприйняттям сучасних і минулих подій і проблем України та всього людства. Поет бачить природу, суспільство і людину через призму лікаря, генетика, а також бувшого в'язня концтаборів ГУЛАГу, що накладає своєрідне забарвлення і специфіку на зміст його поезій і прози. Учений твердо вірить у незнищенність українського народу і його достойне майбуття.

Наукова і суспільна громадськість, колеги, учні й друзі щиро вітають Богдана Павловича Мацелюха з ювілеєм та від усього серця бажають йому міцного здоров'я, творчої наснаги, прихильності муз, нових успіхів на ниві науки і щасливого довголіття.

Президія Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова

*Редакційна колегія журналу
Вісник Українського товариства
генетиків і селекціонерів*